

III.

Zahrádka.

Po těžké klopotě od mláde, po celý věk, přišla Loukotce k stáru úleva; děti ji přinesly. Dcera, která v Praze sloužila a tam se pak provdala, sic mnoho nemohla, ale přece leckdys na matku s něčím pama-tovala. Hlavně však syn Josef ulevil. Přišel ze světa v čas, kdy už stará matka s dilem mnoho nesvedla, kdy už měla záda hodně sehnutá a ruce jako kliky.

Syn už nebyl žádný mladý zajíc, když navrátiv se začal pro sebe. Na dráhách za městečkem v poslední chalupě najal si sedničku a tam se s matkou usadil. Neměl tovaryše ani učedníka, sám stačil na všechnu práci, a ještě si vypomohl v malé domácnosti. Byl takový kuchyňka a nejednou, když matka odešla do lesa na roští, pěkně zatopil, postavil na plotnu brambory, polívku uvařil, zasmážku udělal, vařil, maje nitě nebo papírovou míru kolem krku, bos, jen ve spodkách.

Pokaždé, když na hrnce dohlédl nebo přiložil, občerstvil se šňupcem z podlouhlé tabatěrky vedle polštářku na jehly, nebo se podíval na drozda v kleci u okna, jímž bylo pěkně vidět na zelenou louku, na olše v ní, jež stínily čistý potok (ten u stavení hrčel přes splávek), a na louku, na lesnatou Hůrku, kterouž její krajem hlídaly rudokmenné, staré borovice,

na pásmo vršků při ní, na samý les a les a na lány polí ve zvlněném úpatí — Podíval se, sedl za stůl a začal zase hbitě pichat a zpívat, až se otevřeným oknem (muškát se na něm zelenal a kvetly bazalky) rozléhalo ven, kde všeska zeleň i vlny obilných lánů i les zjasněly v zátopě zářivého světla, kde vzduch byl tak čistý a nebe jasně modré tak vysoko sklenuté —

Na tu krásu se také Loukotka někdy divala, když k polední odpočívala s roštim na zádech pod borovicí na kraji lesa, jenž na parném slunci tiše stál a dýchal silnou, pryskyřičnou vůni. Divala se, jak je krásně, na jejich chalupu, jak se bělá za loukou, za olšemi, jak z komína stoupá kouř, to že on Josef zas už kuchaří, a to že se zdržela —

Hned vstala se svým břemenem a když se blížila, zanášel větrík, jenž trávu i rdesna na louce čechral, Josefův zpěv, jeho: „V borovém na skále hájí“, kterou tak rád a prolamovaně zpíval. Zrovna přidala do kroku a těšila se domů. — —

* * *

A pak musila z toho tichého kouta, od těch luk, polí a lesa. Také drozda musila nechat; dala ho sousedovi a kočku také. Div že přes práh neklopýtla, když se s nimi loučila, jak plakala. A pak ještě víc, když vkračovala na dobro ze stavení, s uzlem, k nádraží. Byl tam kus cesty a dalo jí tam hodně starostí a dost se naptala, nežli ji usadili do vlaku, jenž tak strašlivě hlomozně příhučel a její dosud znala jen z jeho pískání, jak pronikalo až k nim na draha do polí, do louky. Teď jí zaléhaly od něho uši a seděla v jeho hřmění jako oukropek, babička v chudém obleku, s uzlem na klíně.

Byla by ráda ještě jednou podívat ven okénkem na městečko, ke kostelu, ke hřbitovu, kde včera na večer měla nejtěžší rozloučenou s Josefem, jenž tam už tři neděle odpočíval. Hlavnička ho schvátla. Byla by ráda ještě kostel se hřbitovem zahlédla, nehnula se však. Ostýchalat se i bála, neboť nějaký „pán“ tak ze široka seděl u okénka; měla také péči o uzel na klíně. A tak už neshlédla kostelíček ani hřbitov; hrdlo se jí stahovalo, že tu Josef ostane sám, tak opuštěný — —

Jela k dceři, jež nemohla přijet ani na bratrův pohřeb ani teď pro ni, ale psala, a pěkně, aby se k nim maminka odstěhovala, co že venku, k práci že už není, tak aby přijela. Loukotka musila. Po Josefovi nic neostalo, sama nic neměla, a dcera upřímně zvala. Setkala se s ní na nádraží, kdež na stařenu padla první ouzkost v tom hluku a hřmotu, jenž ji ohamoval, v tom proudění a hemžení lidu, z něhož se jí hlava zamotala. —

A ten hluk a hemžení pořád dál, a dům a dům, samé vysoké stavení a nikde kousek pole, nikde trávníčku, a jen hluk, šum, rachot kočárů — Dcera vykládala, ukazovala, stařena se ohlížela, přikyvovala, neslyšela, přeslyšala, neviděla, že lidé do ní vrážejí a ona do nich, až sklesla u dcery na židli v přízemním, šerém pokojíku všecka zmožená. Až mdlo jí bylo. Přemáhala se k vůli dceři, k vůli zeťovi, jenž ji vlidně přijal. Dcera jí ukázala vnučeka v peřince, pak druhý, ještě menší pokojíček, rovněž tak šerý, oba byly na severní stranu, bez slunce, a kuchyňku, ne šerou, ale tmavou, v níž skoro celý den hořel plynový plamen.

V té kuchyňce trávila pak Loukotka většinu dne. Zatápěla, pomáhala při plotně, omývala, utírala, tu i spala, modlila se, tu i první dny plakala. Tesknota

ji skličovala tu i když seděla napřed v pokojíčku, i venku, když se šourala do kostela. Byl sice velký, vysoký, krásný, ale také šerý, tmavý jako u nich kaple, když v ní vystavěly Boží hrob.

A nikoho neznala, s nikým si nemohla porozprávět jako doma, když šla na ranní nebo z ní, nemohla se zastavit na hřbitově, u hrobu pokleknout, pomodlit se a pokřížovat ho. Ah, když vzpomněla na jejich hřbitov u kostela pod lipami, na plůtky na hrobech, co květin všude jako zahrada! — A tady všude temno a teskno, pořád jako v žaláři.

Dcera ji vyvedla v neděli odpoledne, aby jí ukázala Prahu, pražský most, kostel sv. Vít. Ale všude cestou samý dům, samá zeď a kámen a nikde tomu konce. A kdyby jen kousek zeleného uviděla. Pak se jí otevřelo, Petřinská stráž se jí vstříc zazelenala; ale zase hned přišly mezi domy, zdi, mezi domy a domy. A chůze po dlažbě tak unavovala, až nohy pálily.

Proto pak Loukotka ani netoužila z domu, sedala, když bylo volno, v předu, nebo v černé kuchyni pod syčícím plamenem plynovým. Myslíla na nebožtíka Josefa, tajně si povzdychla, vzpomínala, jak u nich. Byla ráda, když zaslechla řeč o silnicích, vyptávala se Františky, je li Prahy konec a kde, kam by musila jít, aby se dostala na silnici, a v kterou stranu vede k nim.

Po té silnici často v duchu klusala, domů, k nim, k obílené chalupě, u louky, u lesa, do sednice, kde v rohu Josef sedal, kde se u plotny otáčel a kde bylo tak pěkně. Viděla tu světlost velikou, jak se i podlaha vyjasnila paprsky jako zlatá, viděla luka, pole, jak se na všecko dívala od lesa. I na drozda vzpomněla.

Plynový plamen se kmital a syčel tmavou kuchyni. Zvadlá babička v šátku pod bradu seděla v mí-

havém jeho přísvitě, v temném koutku, s hlavou sklopenou — — Viděla u nich záplavu záře, pole, les, zavonělo jí roští u nich před okny na slunci, vzpomněla na čistý potok, na splávek za stavením, jak hrčel v noci tak jasně, celou noc, a ráno za šera jak drozen začal — —

Jak jen mohla, utekla Loukotka z kuchyně do zadu, na malý dvoreček, za nimž tři schody výše byla zahrada pana domácího. nevelká, nevalně hleděná s několika stromy černých kmenů a s křovinami u vysokých začmoudilých zdi v pravo, v levo a v pozadí u zdi jiného domu, kteráž neměla žádných oken.

Krásy tu mnoho nebylo; všude na zdech, na stromech, na křovích, na zašlé besídce v rohu, všude stopy sazí. Ale přec se tu zelenalo, i pták se tu ozval, kočka se tu procházela, a ticho tam bylo. Proto si stará Loukotka ten koutek zamilovala. Mohla sem dost. Domáci o zahradu tuze nedbal ani jeho paní a z jara záhy odjížděli z Prahy; tak v zahrádce domovník, její zeť, panoval.

Pro ni smířovala se Loukotka s bytem i s Prahou. Mohla tu usednout pod širým nebem, alespoň kus ho bylo vidět, a vyhrát se trochu na sluničku, nebylo tu tak těsno a temno a stromy měla blízko i křoví.

Sedala opodál vchodu na lávce u husté křoviny, modlila se tu růženec, říkala i z modlicích knížek; tu si také zazpívala své pobožné a chovala na klíně vnoučka. Za společníci mívala strakatou kočku, kteráž za ni sem chodila a s ní se tu na slunci vyhřívávala. Loukotka tu nikoho nevyrušovala, nikomu nevadila (zpívalať hlasem už stařecky slabým) a jí také nikdo nevyrušil.

Až pak zeť. Přišel s novinou, že domácí koupil níž v ulici nový, velký dům, a že se tam mají (domovníkovi) hned stěhovat; byt že v něm bude lepší, dva pokoje, kuchyň že je ovšem tmavá. Horlivě ženě vykládal, že to bude pro ně tam lepší, s bytem, se vším, a nevěštil si ani on ani jeho žena, že babička přestala kolébat, že zvadlá, žilovatá ruka zůstala na kolébce a že obrátivši vráskovitou tvář k nim, s utajeným dechem poslouchá v návalu náhlého strachu, podivného tušení.

„A je tam zahrádka?“ přimísila se ostýchavě do hovoru.

„Ale kde!“ A zeť se usmál. „Dvůr je tam a dost velký, ale za ním hned zase dům. Tam bude lidí —“

Loukotka dál neposlouchala

* * *

Dcera se šla podívat na nový byt, a když se vrátila, vypravovala o něm, že se jí dost líbí, ale s kuchyní že zkusí, ta že nemá ani okýnka, trochu světla že jde z chodby, když jsou dveře otevřeny, jinak že se tam musí pořád svítit. Zdálo se jí, že maminka o tom nerada slyší, a nějak prudce řekla „a ne“, když jí vyzvala, aby se tam šla podívat. — —

Když nastalo stěhování, pomáhala Loukotka snášet, seč byla, z domu však nevykročila, co stěhovali. Seděla z vnučkem skoro celý den vzadu na zahrádce. Bylo krásně, srpnové slunce hrálo.

Loukotka seděla na lávce, dívala se, dívala, začala se modlit, ale nedomodlila se. Pohled z knihy utekl a těkal zahrádkou po stromech, po trávníku, po křoví v lidném osvětlení zářícího odpoledne. Chtěla si zazpívat a začala Mariánskou; ale hlas jí selhal. —

Časně ráno, poslední den, v domě bylo ticho, šla mladá domovnice na dvorek ke studni. Jak docházela, zaslechla ze zahrádky pláč. U lavičky na trávníku, hlavu na vztažených rukou, ležela její matka a plakala usedavě, až se jí hlava i ramena třásly.

Dceři svitlo. Proto se onehdy ptala, je-li u nového domu zahrádka. proto teď poslední čas semhle tak často chodila. Co jí ten kus trávníku, těch několik stromů a trocha toho křoví!

Chvátala k ní, zdvihala ji, těšila, šetrně ji odváděla. Loukotka se utišila k vůli ní a k vůli zeřovi. Na zahrádku již nevyšla, a když všecko odnesli a sama tu s kočkou zbyla, vykročila bez nářku v průvodu své dcery. Šla však schouleněji, shrbeněji nežli jindy a tíž; nohy se jí třásly. Že nese kočku v klíně, nevěděla, a kudy jdou, také ne. Jen pořád před se hleděla, jako by něco těžkého čekala a vyhlížela.

„Tady to je, maminko.“ A dcera ukázala na veliký, čtyřpatrový dům. Babička nespustila s něho oči jako s obludy; šla, šla (dcera cítila, že se o ni víc opírá), až u domovních dveří se zastavila.

„Maminko, vždyť ono —“ těšila dcera.

„Už jdu, děvče, už jdu —“

Kráčely kousek chodbou, pak v pravo do otevřených dveří u kuchyně, kterou se musilo do bytu. Loukotka se u prahu zarazila. Její vyděšený zrak upřel se do té černé díry, v níž mihotaly se dva plynové plameny, z níž vanulo nepřijemné syrovo — Zachvěla se, ale práh překročit chtěla; sklesla však na něj, vypuknuvši v prudký pláč. Plakala a nemohla se ani sebrat, ani vstát. Dceru až úzkost pojala. Těšila matku, že tu je pěkný dvůr a na něm stromy, že si tam bude moci chodit.

Nechodila. Nemohla se tam modlit a zpívat; dvorem přecházelo mnoho lidí a tolik oken kolem do kola a vysoko. A ty čtyři stromky, ty akátky mladé, kulatých korunek!

Loukotka jim řekla „bičičště“ a nic se jí nelíbily. Než po té je měla pořád na očích, jak ležela v druhé světnici na posteli, nemocná. To již ta „bičičště“ žloutla a listí s nich padalo.

Když je vítr svál, odváželi starou Loukotku ulicí vzhůru k Olšanům kolem toho starého domu se zahrádkou.

